

MUSEOVIRASTO
Rakennushistorian osasto

**HOLLOLAN KIRKKO, KORJAUSTYÖT, KAIVAUSTEN TULOKSIA
JA LÖYDETYN ISTUIMENOSAN TARKASTUS**

Kertomus virkamatkasta 2.2.1994
Markus Hiekkänen, Mirja-Liisa Waismaa-Pietarila

Liittyen Hollolan kirkon käynnissä olevien korjaustöiden viikkoseurantaan tehtiin niitä koskeva neljäs käynti 2.2.1994. Korjaustöitä ja kaivausten tuloksia käsittelee seuraavassa Hiekkänen, kun taas arkeologisissa kaivauksissa löytyneen istuimenosan tämänhetkisen tilan tarkastuksen teki Waismaa-Pietarila.

Korjaustyöt ja kaivausten tuloksia

Korjaustöissä ovat sähkövetojen tekeminen loppusuoralla ja niissä on siirrytty ullakolle. Runkohuoneen länsiosan lattia on kokonaan ummessa, mutta eteläseinän vieressä on kaapeloinnin takia lankku paikalleen asentamatta. Kirkon keskikäytävän kaivaus on tehty lähes loppuun. Pyysin työmiehiä puhdistamaan pölynimurilla näkyvissä olevat alttarien perustan osat, minkä jälkeen valokuvasin ne.

Altтарinperustuksista ovat näkyvissä 1. pilarin ns. pää-alttari eteläosaltaan (ks. valokuvat, RHO arkisto). Se on hyvin säilynyt ja varsinkin eteläreunassa näkyvät poikittain muurattujen reunatiilien jäljet. Niitä ei kuitenkaan ole yhtä pitkältä matkalta, siis perustuksen lounaisosaan asti, kuin Iikka Kronqvistin piirustuksessa vuodelta 1934 on merkitty (ks. esim Sinisalo 1985, kuva 56). Rakenteen pinta on samoin laajemmin kalkkilaastin peittämä kuin kuvasta voi päätellä. Muuten Kronqvistin mittaus pitää pääpiirteissään paikkansa.

Altтарinperustuksista 2. pilarin vieressä oleva on tulkitu olevan pitäjänalttari (tai Pyhän Ristin alttari). Sen perustuksesta on nyt ollut näkyvissä eteläosa kokonaan ja osa pohjoissivua. Samoin ovat näkyneet ilmeisestikin pilarinperustukseen liittyvät rakenteet pilarin itä- ja pohjoissivulla. Kaikki nämä on Kronqvist mitannut ja piirtänyt 1934.

Sen sijaan Kronqvistilta on jäänyt havaitsematta keskiaikaisen sivualttarin perustus, joka nyt on esillä 3. pilarin vieressä sen länsipuolella (ks. pohjakaavaliite). Perustuksesta oli osa näkyvissä heti lattialankutuksen poistamisen, joten perustus on samassa korkeudessa kuin edellä kuvatut 1934 tutkitut altтарinperustukset. Perustusta ei myöskään kauttaaltaan peittänyt maakerros, vaan se oli näkyvissä samalla tavalla kuin muut altтарinperustukset. Tämän johdosta onkin ehkä yllättävää, ettei Kronqvist perustusta havainnut.

Toisaalta on mahdollista, että Kronqvist ei "nähty" sitä, koska sen olemassaolo olisi rikkonut hänen sinänsä sopusointuisen ajatusrakennelmansa kirkon keskiaikaisesta alttarien

järjestyksestä. Näitähän tuli olla neljä, ts. pääalttari 1. pilarin länsipuolella, pitäjänalttari 2. pilarin länsipuolella ja kaksi sivualttaria etelä- ja pohjoisseinän vieressä pitäjänalttarin kohdalla. Tällä en tahdo väittää, että Kronqvist olisi syyllistynyt minkäänlaiseen vilppiin, vaan hän näki minkä toivoi.

Olipa tämän asian kanssa miten tahansa, lienee varmaa, ettei nyt löydetty perustus ole kuulunut kirkon keskiaikaisen kuorin sisustukseen. On nimittäin vaikea uskoa sen käsittäneen lähes kaksi kolmasosaa runkokuoneen pinta-alasta. Sitä paitsi vyökaari-, arkadi- ja ruodemaalauksia sekä vaipoissa olevia maalauksia on kahdessa itäisimmässä travéssa. Muualla on ainoastaan konsolien yläpuolella ristiaiheita.

Tärkeän ainesosan tulkinnalle antanee se tieto, että perustus on samalla tavalla muurausliitoksessa pilariin kuin mainitut pää- ja pitäjänalttari. Niinpä se ei ole myöhemmin tehty lisäys holvien tultua rakennetuiksi ja kirkon ollessa käytössä. Kysymys on tässäkin kirkon alkuperäiseen rakennussuunnitelmaan liittyvä osa, joka kuitenkin, näiden tietojen valossa, voisi olla yksityisen alttarisäätiön rahoittama. Vai olisiko seurakunta itse halunnut vielä viidennenkin alttarin? - Hauskana piirteenä todettakoon, että löydetty alttari ko-meudessaan on avautunut katsojan eteen heti hänen astuessaan kirkkosaliin sen eteläovesta, siis pääovesta.

Perustuksen lounaiskulmasta on verraten hiljattain, ehkä sähkötöiden yhteydessä (ei kuitenkaan tämänkertaisessa korjauksessa) lohkaistu osa kalkkilaastia ja pohjoispuolella on jo varhain purettu osia pois. Tästä huolimatta rakenteen koko voitiin mitata. Pohjois-eteläsuunnassa pituus on 1,5 m ja itä-länsisuunnassa 1,4 m. Siten perustus on pienempi kuin mainitut pääalttari ja pitäjänalttari (3,2 x 3 ja 2 x 2 m).

Istuimenosa

Istuimenosaa on säilytetty löytämisen jälkeen sitä varten tehdyssä kannellisessa puulaatikossa (ks. kertomukset, päiv. 21.1. ja 31.1.1994, RHO arkisto). Tarkastuspäivään asti laatikko on ollut lämmitetyssä kirkossa ja mm. kovien pakkaspäivien (-20 C) johdosta joutunut löytöpaikkaansa huomattavasti kuivempiin olosuhteisiin kuten seuraavasta käy ilmi.

Kuori	lämpö	+10,9	C
	kosteus	22,2	% RH
Sakaristo		+11,3	C
		17	% RH
Löytöpaikka		+ 6,8	C
		58,7-60	% RH
Säilytyslaatikon sisältä, mitattu kannen raosta		41,2	% RH

Laatikko on toiminut puskurointimateriaalina ja hidastanut puisen istuimenosan liian äkinäistä kuivumista. Laatikko siirrettiin mittauksen jälkeen löytöpaikalleen kirkkosalin lounaisnurkkaan mukautumaan lähemmäksi löytöolosuhteita. Täällä sen annettiin olla toista tuntia, minkä jälkeen kansi avattiin olosuhdemittausta varten:

lämpö	+ 8,1	C
kosteus	46	% RH

Todettakoon Mauno Huikarin mittaustiedot kuorista mitattuna 26.1.1994:

lämpö	+14	C
kosteus	37	% RH

Laatikon kannen ollessa avoinna tehtiin esineen alustava tarkastus. Siinä voitiin todeta halkeamia (ks. myös kertomukset, päiv. 21.1. ja 31.1.1994, RHO arkisto) ja pinnassa jälkiä laho- ja mikrobitoiminnasta. Esineen pintaa peitti paikoin lattian alla olevasta kulttuurikerroksesta muodostunut aines.

Tarkastuksen perusteella voitiin todeta, että istuimenosan äkillisen kuivumisen ja siitä aiheutuvan puun halkeilun ja

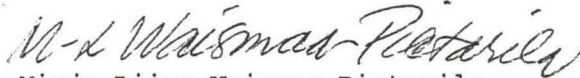
murenemisen estämiseksi tulee esine sijoittaa olosuhdekontrolloituun vitriiniin, jossa esineessä tapahtuvaa hidasta kuivumista seurataan. Vasta esineen hitaan olosuhdemukautumisen jälkeen voidaan ryhtyä konservointitoimenpiteisiin.

Koska esitetyt toimenpiteet ovat esineen kannalta välttämättömät kuljetettiin esine huolellisen suojaamisen ja pakkaamisen jälkeen välittömästi virka-autossa Kansallismuseon taidekonservointiin olosuhdeseurantaa ja mahdollista konservointia varten.

Helsingissä 3.2.1994

Markus Hiekkanen
RHO

Mirja-Liisa Waismaa-Pietarila
KM

3
MUSEOVIRASTO
KÄSITTELY- JA KONSERVATIONILAITOS
KANSALLISMUSEON KIRJASTO

LIITE Markus Hiekkasen ja Mirja-Liisa Waismaa-Pietarilan
kertomukseen 3.2.1994 virkamatkasta Hollolan kirk-
koon 2.2.1994

▨ = äskettäin löydetty alttarin perustus 3. pilarin
länsipuolella

X = ISTUMENOSAN LÖYTÖPAIKKA

